

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU28

Stärkt skydd för vissa polisanställda

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i polislagen och offentlighets- och sekretesslagen.

Förslaget innebär att anställda vid Polismyndigheten som arbetar mot den organiserade brottsligheten i vissa fall ska kunna använda en annan uppgift än namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder. Regeringen föreslår också att uppgifter som kan bidra till att identiteten röjs för den anställda vid Polismyndigheten ska sekretessbeläggas. De lagändringar som gör det möjligt att använda en annan uppgift än namn föreslås gälla under en tidsbegränsad period om fem år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 april 2024 och gälla till och med den 29 april 2029.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns två reservationer (S, V) och ett särskilt yttrande (C).

Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:102 Stärkt skydd för vissa polisanställda.

Två yrkanden i följd motioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Stärkt skydd för vissa polisanställda	5
Reservationer	12
1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V)	12
2. Utvärdering, punkt 2 (S)	13
Särskilt yttrande	14
Regeringens lagförslag, punkt 1 (C)	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Propositionen	15
Följdmotionerna	15
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i polislagen (1984:387),
2. lag om ändring i polislagen (1984:387),
3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
4. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:102 punkterna 1–4 och avslår motion

2023/24:2848 av Gudrun Nordborg m.fl. (V).

Reservation 1 (V)

2. Utvärdering

Riksdagen avslår motion

2023/24:2850 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S).

Reservation 2 (S)

Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

Stockholm den 23 april 2024

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Ardalan Shekarabi (S), Louise Meijer (M), Adam Marttinen (SD), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Rasmus Ling (MP), Martin Melin (L), Mats Arkhem (SD), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacsson (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2023/24:102 Stärkt skydd för vissa polisanställda. I propositionen föreslår regeringen att en anställd vid Polismyndigheten i vissa fall ska ges möjlighet att använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Två motioner har väckts med anledning av propositionen. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Det kan nämnas att riksdagen tidigare har tillkännagett för regeringen att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett underlag som allsidigt belyser polisens utsatthet för brott och därefter återkomma med förslag på åtgärder för att göra arbetsmiljön säkrare för poliser i yttre tjänst (bet. 2020/21:JuU3, rskr. 2020/21:57). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen att skyddet för poliser behöver förstärkas, bl.a. genom att polisens personuppgifter ges ett starkare skydd i offentlighets- och sekretesslagen (2020/21:JuU41, rskr. 2020/21:389).

Utskottets överväganden

Stärkt skydd för vissa polisanställda

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i polislagen och offentlighets- och sekretesslagen som bl.a. innebär att en anställd vid Polismyndigheten i vissa fall ska ges möjlighet att använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder. Därmed avslår riksdagen en motion om avslag på propositionen.

Riksdagen avslår även en motion om utvärdering av de nya reglerna.

Jämför reservation 1 (V) och 2 (S) samt det särskilda yttrandet (C).

Propositionen

Polisens nuvarande dokumentationsskyldighet

Regeringen konstaterar att det finns en mängd regler i den brottsbekämpande verksamheten som styr hur myndigheterna ska gå till väga, bl.a. i fråga om vilka åtgärder som ska vidtas under olika skeden och vilka uppgifter som ska dokumenteras. Misstänkts rätt till insyn i utredningen är ett exempel på en viktig rättssäkerhetsgaranti i detta sammanhang. Utgångspunkten för en misstänkts rätt till insyn är den grundläggande rätten till en rättvis rättegång (artikel 6 i Europakonventionen och 2 kap. 11 § regeringsformen). Uttrycket rättvis rättegång täcker hela det straffrättsliga förfarandet och är alltså inte begränsat till rättegången i domstol. Partsinsynen förutsätter att det finns ett material som visar vad som har skett i ett ärende. Den kan användas för att kontrollera att ärendet handläggs på ett korrekt sätt och gör det möjligt att överpröva felaktiga beslut. Dokumentationsskyldigheten har även betydelse för att säkerställa allmänhetens insyn i myndigheternas verksamhet genom en tillämpning av offentlighetsprincipen.

I 27 och 28 §§ polislagen (1984:387) finns särskilda regler om dokumentation. Bestämmelserna är generella och avser åtgärder där dokumentationen kan komma att ingå i t.ex. en förundersökning av brott. Av 27 § framgår att protokoll ska föras över ingripanden som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Vidare ska protokoll föras över husrannsakan och liknande åtgärder enligt lagen samt vid omhändertagande av föremål. Det som ska anges i protokollet är bl.a. vem som har fattat ett beslut om ingripande och vem eller vilka som har deltagit i ett ingripande. Det uppställs inget uttryckligt krav på att beslutsfattarens namn ska framgå av dokumentationen. I 28 § anges

att protokoll ska föras över ingripanden som innebär användning av fängsel, skjutvapen, tårgas samt tekniska hjälpmedel för att stoppa fordon eller andra transportmedel. Ett sådant protokoll ska innehålla uppgifter om skälen för åtgärden. Ansvarig för att protokoll upprättas är den som har fattat beslutet. Bestämmelser som reglerar Polismyndighetens dokumentation vid förundersökning finns framför allt i rättegångsbalken och förundersökningskungörelsen (1947:948). I propositionen finns en mer utförlig redogörelse för dessa bestämmelser (se avsnitt 5).

Behovet av att stärka skyddet för vissa polisanställdas namn i beslut och andra handlingar

I propositionen konstateras att polismän och andra anställda inom Polismyndigheten verkar i ett hårdare samhällsklimat än någonsin tidigare. Enligt flera undersökningar är det relativt vanligt att offentligt anställda i vissa verksamheter utsätts för våld, hot eller trakasserier. Det kan få betydande konsekvenser för den enskilde, och i förlängningen är det ett angrepp även på det demokratiska systemet. Problemen med utsatthet finns i princip i hela förvaltningen men har under senare tid och i flera undersökningar uppmärksamats särskilt i förhållande till brottsbekämpningen. Angrepp på polisanställda riktar sig inte bara mot enskilda anställda utan tar ofta sikte även på deras anhöriga. Syftet är ofta att skrämmas och försöka hindra polisanställda i deras tjänsteutövning och på så sätt få dem att självmant avstå från ingripanden av olika slag på grund av oro för repressalier. Syftet kan också vara att hämnas för vidtagna tjänsteåtgärder. Enligt Polismyndigheten går det inte att bortse från att det våldskapital som den organiserade brottsligheten besitter nu också påverkar polisanställdas agerande.

Situationen med hot och andra typer av angrepp mot polisanställda har successivt blivit mer allvarlig och vanligt förekommande. Genom det alltmer offensiva och intensiva arbete som Polismyndigheten utför i syfte att bekämpa den organiserade brottsligheten har risken för att polisanställda hamnar i fokus för våldet ökat. I detta läge finns det risk för att ytterligare gränser passeras.

Det är särskilt de anställda inom Polismyndigheten som arbetar mot den organiserade brottsligheten och i synnerhet mot kriminella nätverk som löper en ökad risk att utsättas för brott eller otillåten påverkan. Det är dessa polisanställda som vid ingripanden, visitationer och beslag av vapen, narkotika och pengar direkt möter dessa mycket våldsamma individer som inte skyr några medel för att kunna fortsätta med sin brottsliga verksamhet.

Det är mycket allvarligt om gärningarna leder till att en tjänsteman agerar på något sätt som kan innebära att grundläggande principer om objektivitet, legalitet och likabehandling sätts åt sidan. Då hotas såväl grundläggande principer om rättsäkerhet som effektiviteten i den offentliga verksamheten. Dessutom är det mycket allvarligt om angreppen normaliseras eller leder till ett minskat intresse för att söka sig till eller stanna kvar i samhällsviktiga yrken. Polismyndighetens anställda har under många års tid varit utsatta för

våld, hot och trakasserier. Det är för polisanställda också relativt vanligt att förövarna kan kopplas till organiserad brottslighet. En stor andel av de polisanställda utsätts regelbundet för olika påverkansförsök. Det är också vanligt att polisanställda till följd av påverkan förändrar sitt beteende i privatlivet. Det förekommer också att de bytt eller lämnat sitt uppdrag. En konsekvens av sådan påverkan är även att anställda tvekar inför en åtgärd eller att personen undviker en arbetsuppgift.

Det är oundvikligen så att en polisanställd som uppger sitt namn i dokumentation vid ingripanden och beslut som fattas mot misstänkta inom den organiserade brottsligheten blir exponerad. Därigenom riskerar den anställde att själv utsättas eller att en anhörig utsätts för våld, hot eller trakasserier från kriminella som själva eller genom kopplingar till den organiserade brottsligheten eller de kriminella nätverken besitter ett stort våldskapital.

En fråga som återkommande har aktualiserats av Polismyndigheten under den senaste tiden är möjligheten att använda en annan uppgift om identitet än namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder. För Polismyndigheten finns flera exempel på föreskrifter som när det gäller krav på dokumentation slår fast en skyldighet att bl.a. ange vem som fattat beslutet eller dokumenterat vissa åtgärder. I de flesta författningar finns inget uttryckligt krav på att just namn ska anges, men det är så bestämmelserna i allmänhet har tillämpats. Regeringen anser att den samhällsutveckling som nu sker och den utsatthet som drabbar de polisanställda som arbetar mot den organiserade brottsligheten har gjort det tydligt att de nuvarande reglerna inte är ändamålsenligt utformade.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår ändringar i polislagen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som innebär att en anställd vid Polismyndigheten ska ges möjlighet att använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder. Detta ska vara möjligt i ärenden som rör personer som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar brottslig verksamhet av allvarlig eller omfattande karaktär om det finns en påtaglig risk för att den anställde eller någon närstående till denne utsätts för hot eller våld. Vid bedömningen av om det i det enskilda fallet finns en påtaglig risk är avsikten, förmågan och våldskapitalet hos den aktuella personen eller grupperingen av betydelse. Vidare kan sannolikheten för hot eller våld och konkreta omständigheter tala för en sådan risk. Vid t.ex. ett stort beslag av vapen, pengar eller narkotika från ett kriminellt nätverk kan alltså redan sannolikheten för hot eller våld tala för att en påtaglig risk finns. I andra situationer kan det i stället vara omständigheterna vid det faktiska ingripandet som behöver beaktas. Ett jämförelsevis ringa ingripande mot en person med koppling till organiserad brottslighet, t.ex. vid en trafikkontroll eller en genomsökning av fordon som varken leder till beslag eller misstanke om brott, kan i många fall inte anses medföra en påtaglig risk för hot eller våld. Om

personen däremot betar sig aggressivt och direkt eller indirekt anspelar på ett våldskapital eller en koppling till ett kriminellt nätverk, bör omständigheterna tala för att en påtaglig risk finns, trots att åtgärden i sig framstår som mindre ingripande. Det är Polismyndigheten som beslutar om en sådan åtgärd. Namnet bakom uppgiften ska antecknas på en särskild handling och sekretess ska gälla för uppgifter om den anställdes identitet om det inte står klart att de kan röjas utan att det motverkar Polismyndighetens verksamhet.

När det gäller frågan om riskerna med den föreslagna ordningen konstaterar regeringen att möjligheten att i vissa fall kunna ersätta namn med en annan beteckning endast ska få användas när det är lämpligt och förutsättningarna för det är uppfyllda. Möjligheten ska endast avse vissa polisanställda och i noga angivna fall där risken för de anställda och därmed för den brottsbekämpande verksamheten är påtaglig. Polismyndigheten blir skyldig att dokumentera de situationer där möjligheten används, vilket säkerställer att användningen i det enskilda fallet kommer att kunna granskas och utvärderas. Det kommer även att finnas möjlighet till ordinarie tillsyn genom Polismyndighetens tillsynsenhet samt extraordinär tillsyn genom Riksdagens ombudsmän och Justitiekanslern, vilken inte begränsas genom förslaget. Det föreslås inte heller någon inskränkning i meddelarfriheten, vilket kommer att ge medierna förutsättningar att bl.a. granska tillämpningen av ordningen.

Regeringen anför vidare att uppgiften om t.ex. en polis identitet inte har ansetts vara en uppgift som behöver vara av betydelse för att en misstänkt ska kunna försvara sig. Regeringen har tidigare uttalat att det måste antas vara mycket ovanligt att en misstänkt för sitt försvar har behov av att få del av en verklig identitet bakom en kvalificerad skyddsidentitet. En sådan identitetsuppgift behöver som huvudregel inte tas med i förundersökningen, och skulle den tas med i förundersökningen bör den kunna hänföras till sidomaterialet. I det senare fallet lär sekretessintresset för sådana uppgifter i praktiken alltid vara så starkt att den misstänkte inte med stöd av sin insyns rätt kan få del av uppgifterna (se prop. 2016/17:68 s. 72–74).

Regeringen finner i enlighet med Polismyndighetens bedömning att det brottsbekämpande arbetet mot den organiserade brottsligheten kan behöva pågå under en lång tid framöver. Det finns därför skäl som talar för att det föreslagna systemet bör vara permanent. Mot detta talar emellertid att det rör sig om en reglering som avviker från de principer om dokumentationsskyldighet som präglar den svenska rättsordningen. Om regelverket tidsbegränsas kan en utvärdering av ordningen göras, vilket bidrar till ytterligare underlag inför ett framtida ställningstagande till om det finns skäl att låta reglerna gälla tills vidare. Rättssäkerhetsskäl talar alltså för att de föreslagna reglerna bör tidsbegränsas. När det gäller frågan om hur lång giltighetstiden bör vara finns det skäl att beakta att en välgrundad utvärdering kräver ett tillräckligt underlag. Det behövs även tid för själva utvärderingen. Regeringen anser att en giltighetstid om fem år sammantaget får anses vara lämplig.

Ärendets beredning

Utredningen om åtgärder för att minska offentliganställdas utsatthet överlämnade i januari 2024 betänkandet *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier* (SOU 2024:1). Utredningen lämnar bl.a. vissa förslag om att minska kraven på användning av offentliganställdas, inklusive polisanställdas, namn i beslut och andra handlingar. Det har inte legat i utredningens uppdrag att lämna förslag som begränsar rätten att på begäran få del av en beslutsfattares eller andra anställdas namn. Att beredningen av betänkandet fortskrider parallellt med det nu aktuella ärendet är något som har ifrågasatts av ett antal remissinstanser. Lagrådet anser att samtliga förslag som rör inskränkningar i skyldigheten att i beslut ange namn bör behandlas samlat och gemensamt och avstyrker av den anledningen att lagförslagen genomförs i den ordning som föreslås i lagrådsremissen. Regeringen anför i propositionen att den delar Lagrådets uppfattning att det i sig vore ändamålsenligt att kunna behandla alla frågor om offentliganställdas utsatthet och behov av stärkt skydd samlat. Den aktuella problembilden blev dock tydlig för regeringen under senhösten 2023, och att vidta åtgärder för de polisanställda som ingriper mot kriminella nätverk bedömdes då vara både angeläget och akut.

Att behandla de två lagstiftningsärendena gemensamt skulle enligt regeringen innebära en oacceptabel fördröjning av möjligheten att få till stånd en lösning som möter det omedelbara behov av skydd som finns när det gäller vissa polisanställda. Att frågan om stärkt skydd för polisanställda hanteras i en egen ordning är alltså ett medvetet val från regeringens sida. Det handlar om en problembild som utredningen inte särskilt behandlar och därmed inte överväger åtgärder för att komma till rätta med. Det handlar inte bara om de anställdas trygghet utan också om Polismyndighetens förmåga att kunna fortsätta det helt avgörande brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet mot en omfattande, samhällsfarlig och systemhotande kriminell verksamhet. Det är i sammanhanget angeläget att understryka att den ordning som föreslås ska tillämpas för en avgränsad grupp polisanställda och endast under särskilt angivna förhållanden och under en begränsad tid. Med hänsyn till behovet av att omedelbart få ett stärkt skydd för polisanställda på plats anser regeringen att det är motiverat att behandla detta förslag särskilt.

Regeringen konstaterar vidare att Riksdagens ombudsmän och Lagrådet ifrågasätter remisstiden i ärendet. Regeringen anför att när behovet av åtgärder blev akut under hösten 2023 togs den promemoria som ligger till grund för propositionen omedelbart fram och remitterades under sex veckor, delvis över jul och nyår. Regeringen är medveten om att remisstiden har varit relativt kort. Det beredningskrav som gäller för regeringsärenden enligt 7 kap. 2 § regeringsformen innebär dock inte att beredningen behöver vara lika för alla fall. I vissa fall kan beredningen behöva avvika från gängse rutiner (jfr konstitutionsutskottets betänkanden 2009/10:KU10 s. 76 och 77 och 2022/23:KU20 s. 109). Regeringen anför härvid att Sverige befinner sig i ett synnerligen allvarligt läge och att det är av avgörande vikt att Polismyndigheten då kan bedriva en offensiv brottsbekämpande verksamhet. Förslagen

bedöms vara nödvändiga för att säkerställa detta, och regeringen anser därför att en sedvanlig remisstid skulle ha varit alltför lång. Enligt regeringen har remisstiden inte varit så kort att remissinstanserna har fått svårt att sätta sig in i och analysera förslaget. Flertalet remissinstanser har yttrat sig och av dem som har haft synpunkter lämnar flera relativt utförliga remissvar. Remissinstansernas möjligheter att bedöma förslagets konsekvenser och inverkan på områden som de särskilt bevakar eller berörs av kan enligt regeringens mening därmed inte anses ha varit alltför begränsade.

Ikraftträdande

Regeringen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 30 april 2024 och gälla till och med den 29 april 2029. Sekretess ska fortsatt gälla för andra uppgifter än namn i beslut som har fattats och annan dokumentation som har skett före den dag då sekretessbestämmelsen upphör att gälla.

Redovisning av tillkännagivanden

Hösten 2020 tillkännagav riksdagen för regeringen det som utskottet anförde om ytterligare åtgärder för att göra polisens arbetsmiljö säkrare. Av tillkännagivandet följer att regeringen ska ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett underlag som allsidigt belyser polisens utsatthet för brott och därefter återkomma med förslag på åtgärder för att göra arbetsmiljön säkrare för poliser i yttre tjänst (bet. 2020/21:JuU3 s. 10 f., rskr. 2020/21:57).

Efter ett utskottsinitiativ våren 2021 tillkännagav riksdagen det som utskottet anförde om förstärkt skydd för polisens personuppgifter (bet. 2020/21:JuU41 s. 28 f., rskr. 2020/21:389). Enligt tillkännagivandet behövde skyddet för polismän och rättsväsendets personal stärkas. Ett första steg var att ge polismäns personuppgifter ett starkare skydd i offentlighets- och sekretesslagen. Som huvudregel borde uppgifter om polismäns identitet och hemadress inte vara offentliga.

Regeringen bedömer att tillkännagivandena tillgodoses till viss del genom förslagen i denna proposition. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:2848 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) föreslår motionärerna att riksdagen ska avslå regeringens proposition.

I motion 2023/24:2850 av Ardan Shekarabi m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att de nya reglerna kontinuerlig ska utvärderas.

Utskottets ställningstagande

Som redogörs för i propositionen har hoten och andra typer av angrepp mot polisanställda successivt ökat och blivit allvarligare, och även de anställdas anhöriga riskerar att drabbas. Detta är en följd av det växande våldskapital som

de kriminella nätverken besitter och som de urskillningslöst är beredda att använda. Som regeringen anför är syftet ofta att skrämmas och försöka hindra polisanställda i deras tjänsteutövning och på så sätt få de polisanställda att självmant avstå från ingripanden av olika slag på grund av oro för represalier. Det är en oacceptabel utveckling. Utöver att det drabbar de polisanställda riskerar det i förlängningen att även påverka Polismyndighetens arbete mot organiserad kriminalitet.

Det är givetvis av stor vikt att en misstänkt ska kunna försvara sig, men utskottet delar regeringens bedömning att det nuvarande lagförslaget typiskt sett inte bör påverka denna rätt. Systemet med att i vissa fall kunna ersätta namn med en annan beteckning ska dessutom endast kunna avse vissa anställda och i noga angivna fall där risken för den anställde och därmed för den brottsbekämpande verksamheten är påtaglig. Vidare ska lagen tidsbegränsas för att dess effekter ska kunna utvärderas. Polismyndigheten åläggs också en skyldighet att dokumentera de situationer där möjligheten används, vilket säkerställer att användningen i det enskilda fallet kommer kunna granskas och utvärderas.

När det gäller Lagrådets invändning att samtliga förslag som rör inskränkningar i skyldigheten att i beslut ange namn borde behandlas samlat och gemensamt ställer sig utskottet bakom regeringens bedömning att behovet av att omedelbart få ett stärkt skydd för polisanställda på plats motiverar att det nu aktuella förslaget behandlas särskilt. Utskottet finner inte heller att den kortare remisstiden innebär att beredningskravet enligt regeringsformen inte skulle vara uppfyllt.

Utskottet noterar att det nu aktuella lagförslaget är i enlighet med vad Polismyndigheten har efterfrågat och anser sammantaget att förslaget är ändamålsenligt utformat och att propositionen bör bifallas. Därmed avstyrks motion 2023/24:2848 (V).

När det gäller motion 2023/24:2850 (S) om att utvärdera de nya reglerna konstaterar utskottet att regeringen tydligt aviserar sin avsikt att göra just detta. Utskottet ser därför inget behov av ett sådant tillkännagivande som föreslås i motionen, som därmed avstyrks.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2848 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) och
avslår proposition 2023/24:102 punkterna 1–4.

Ställningstagande

Jag anser att skyddet för offentliganställda, bl.a. poliser, måste stärkas. Offentliganställda är i hög grad utsatta för våld, hot och trakasserier. Jag delar regeringens bedömning att våld, hot och trakasserier mot offentliganställda innebär betydande konsekvenser för den enskilde och att det även är ett angrepp på det demokratiska systemet. Samtidigt måste kraven på rätts-säkerhet, insyn och möjligheter till ansvarsutkrävande upprätthållas. Det är särskilt viktigt eftersom den offentliga maktutövningen ofta innebär ingripande åtgärder för enskilda.

Lagrådet har i sitt yttrande avstyrkt att förslagen genomförs i den ordning som nu föreslås av regeringen. Lagrådet förordar att förslagen i stället samordnas med förslagen i SOU 2024:1 och att de behandlas gemensamt i en kommande lagrådsremiss. I det betänkandet lämnas förslag om det straff-rättsliga skyddet för tjänstemän, minskad exponering av offentliganställdas namn och ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda samt för studenter på polisutbildningen. Jag kan konstatera att förslagen i den nu aktuella propositionen sammanfaller med förslagen i SOU 2024:1 och delar Lagrådets uppfattning att det vore rimligt att behandla förslagen i samma lagstiftningsärende. Jag anser därför att riksdagen bör avslå regeringens proposition.

2. Utvärdering, punkt 2 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2850 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S).

Ställningstagande

Kravet på dokumentation i myndighetsutövning syftar bl.a. till att säkerställa en god förvaltning och trygga den enskildes rättssäkerhet. Det är dessutom en förutsättning för att offentlighetsprincipen ska få ett verkligt genomslag och för att medier ska kunna granska myndigheternas arbete. En part i ett ärende har vidare ett berättigat intresse att få veta vem som har beslutat i ärendet, inte minst för att kunna bedöma en eventuell jävssituation. Samtidigt har polisens anställda ett berättigat behov av skydd mot hot och våld mot dem och deras familjer.

När det gäller förslagens utformning kan vi konstatera att Lagrådet kritiserar den bristande beredningen av propositionen av två anledningar. Dels kritiserar de att remisstiden, som är en viktig del i beredningsprocessen, var orimligt kort och dessutom pågick under julleddigheten. Dels anför de att skyddet för polisanställda från början var en del av ett större ärende som behandlar skydd även för andra utsatta yrkesgrupper samt att dessa förslag borde behandlas samlat och gemensamt. Lagrådet hänvisar i denna del till Justitiekanslerns remissvar, där det anges att det ur beredningssynpunkt är både förvirrande och betänkligt att ett så långtgående förslag som det nu aktuella läggs fram samtidigt som det andra ärendet remissbehandlas. Lagrådet avstår mot den bakgrunden från att lämna synpunkter på utformningen av lagförslagen. När regeringen trots det väljer att gå vidare med det nu aktuella förslaget anser vi att det är viktigt att de nya reglerna utvärderas kontinuerligt efter införandet.

Särskilt yttrande

Regeringens lagförslag, punkt 1 (C)

Ulrika Liljeberg (C) anför:

Vi har en grov organiserad brottslighet i vårt land som vi behöver förebygga, bekämpa, utreda och lagföra. Det behövs många olika verktyg för att göra detta, exempelvis ny lagstiftning, utökade samarbeten och mer resurser. Men de anställda inom polisen och övriga rättsväsendet kommer alltid att vara helt avgörande i detta arbete. Vi behöver därför värna och skydda de poliser och polisanställda som arbetar mot den grova organiserade brottsligheten, både för deras personliga säkerhets skull och för Polismyndighetens möjligheter att bedriva en effektiv verksamhet.

Vi behöver samtidigt värna den öppenhet och transparens i offentligt beslutsfattande som gör vårt samhälle robust och rättssäkert. Att veta vem som fattar ett visst myndighetsbeslut är viktigt för den som beslutet berör, men även för t.ex. granskande medier. Det är viktigt för att kunna utesluta och undvika jäv och andra otillbörliga hänsyn. Det skulle också vara att föredra att polisanställdas skydd behandlas samlat och gemensamt med skyddet för andra grupper av offentligt anställda. Det vore en fördel eftersom det finns flera andra yrkesgrupper som gör viktiga och avgörande insatser mot grov organiserad brottslighet, men även inom andra områden där hot och trakasserier förekommer.

Med hänsyn till det rådande läget, där den organiserade brottsligheten blir allt grövre och även riskerar att påverka Polismyndighetens brottsbekämpande arbete genom våld och hot mot dess anställda, anser jag ändå att det är skäligt att göra detta undantag och införa särlösningen för polisanställda på det sätt som föreslås i propositionen.

Jag kommer dock att verka för att polisanställda inkluderas i det kommande lagstiftningsarbetet med anledning av betänkandet Ett starkare skydd för offentligt anställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1).

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2023/24:102 Stärkt skydd för vissa polisanställda:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionerna

2023/24:2848 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

Riksdagen avslår proposition 2023/24:102 Stärkt skydd för vissa polisanställda.

2023/24:2850 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kontinuerlig utvärdering och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att det i polislagen (1984:387) ska införas en ny paragraf, 28 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 a §

Polismyndigheten får besluta att en anställd vid myndigheten vid dokumentation enligt denna lag får använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar i ett ärende som rör en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar brottslig verksamhet av allvarlig eller omfattande karaktär. Detta gäller dock endast om det finns en påtaglig risk för att den anställde eller någon närstående till denne utsätts för hot eller våld.

Namnet bakom uppgiften ska antecknas på en särskild handling.

Denna lag träder i kraft den 30 april 2024.

2 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 28 a § polislagen (1984:387)¹ ska upphöra att gälla den 30 april 2029.

¹ Senaste lydelse av 28 a § 2024:000.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 18 kap. 19 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 18 kap. 7 a §, och närmast före 18 kap. 7 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

Aidentifierad uppgift för polis- anställda

7 a §

Sekretess gäller för uppgift som kan bidra till upplysning om identiteten på en anställd som Polismyndigheten har beslutat ska få använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att det motverkar myndighetens verksamhet.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst 40 år.

19 §¹

Den tystnadsplikt som följer av 5–8, 9 och 10 §§, 11 § första stycket och 12 och 13 §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1–3 §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare eller inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Den tystnadsplikt som följer av 5–7, 8, 9 och 10 §§, 11 § första stycket och 12 och 13 §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

¹ Senaste lydelse 2020:66.

Den tystnadsplikt som följer av 17 § inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning på grund av beslut av domstol eller åklagare.

Att den tystnadsplikt som följer av 1–3 §§ i vissa fall inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter utöver det som anges i andra stycket följer av 7 kap. 10 §, 12–18 §§, 20 § 3 och 22 § första stycket 1 och andra stycket tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § och 4 § första stycket 1 och andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen.

Denna lag träder i kraft den 30 april 2024.

4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)¹

- dels* att 18 kap. 7 a § ska upphöra att gälla,
 - dels* att rubriken närmast före 18 kap. 7 a § ska utgå.
-

1. Denna lag träder i kraft den 30 april 2029.
2. Den upphävda paragrafen gäller dock fortfarande för beslut som har fattats och annan dokumentation som har skett före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av
18 kap. 7 a § 2024:000
rubriken närmast före 18 kap. 7 a § 2024:000.